

LESNÍ NOVINY

Otvírání studánek

Jedny z nejstarších mýtů vůbec jsou spojeny s uctíváním **přírodních živlů, vody a vodních pramenů** především. Je nepochybné, že i dávní Slované, stejně jako jiné národy už v období pohanském, si mimořádně vážili vodních zdrojů. Prameny a studně, podobně jako stromy a háje, uctívali a přinášeli jim oběti.

Od nepaměti má lid vodu ve velké vážnosti, „přikládá se jí moc věštebná, léčebná a očišťující; zvláště voda nepočatá, tj. načerpaná poprvé ráno před slunce východem, jest v nemocech a kouzlech velmi účinná“. Prastarou víru v moc zázračných pramenů a studánek dokládají dodnes četné lidové **pohádky o živé vodě**, která uzdravuje a oživuje, pohádky, jež mají bezpochyby svůj původ v dávných dobách pohanských.

Zima odešla a jaro převzalo vládu nad krajem a to byl **čas čištění studánek**. Po svátku sv. Jiří se kdysi vydávaly dívky ke všem studánkám v okolí té či oné vesnice a ve zbožném průvodu prozpěvovaly nábožné písně. Do každé studánky vložila jedna z nich na okamžik dřevěný křížek. Potom ke studánce přicházela jedna dívka za druhou a každá se podílela na vyčištění od napadaného listí a od bláta. Když se kal ve vodě usadil, tak do ní jedna z dívek znovu křížek na chvilku ponořila. Trvalo i několik hodin, než všechny studánky v okolí vesnice dívky vyčistily a potom se ještě zastavily u křížku v polích ke společné modlitbě ke všem svatým a za zpěvu se rozcházely k domovům už skoro za tmy.

V časech, kdy nebylo možné jen otočit vodovodním kohoutkem, ale voda se nosila ze **studní**, byla jedna jarní slavnost věnována i jim. V podvečer se na návsi svolávaly všechny svobodné dívky a s veselím obcházely všechny studny ve vesnici, ze kterých vylévaly vodu a čistily je po zimě. Na vyčištěnou studnu byl položen velký zelený věnec na znamení čistoty. Když byly všechny studny vyčištěné, tak se v neděli vydal po vsi dům od domu průvod svátečně oblečených dívek a při zpěvu vybíraly za vyčištění studní.

Další neděli si dívky sjednaly samy muzikanty a konala se muzika "za studny". Vesnicí procházel další průvod tentokrát s muzikou a vše zakončila parádní tancovačka.

Všechny studánky v Čechách a na Moravě oslavil svou skladbou **Otvírání studánek Bohuslav Martinů**, kterou vytvořil roku 1955 na text básně Miloslava Bureše (1909-1968):

Vždyť
každá studánka
v lese
na hladině
nebe nese,
kdyby jí nebylo,
o zem
by se rozbilo.

Hraběcí studánka

Hraběcí nebo také Hraběncina studánka, která se nachází v bezprostřední blízkosti hráze rybníka Prostřední Karlov, jehož jižní břeh je součástí Přírodní rezervace Karlov, stojí na místě, kde ve stráni vyvěrá pramen vody. Nad pramínkem byla v roce 1810 postavena klasicistní stavbička obložená pískovcovými kvádry. O to se zasloužila tehdejší majitelka panství Hrušovany, hraběnka Emanuela Khuen – Belassi, po níž je pojmenován i blízký lesní zámeček – Emin (zlidověle Emín). Voda ze studánky je i dnes velmi kvalitní a zejména božičti ji stále používají a nosí si ji pro její chuť domů.

Protože studánka leží v katastru obce Šanova, rozhodla se skupina místních nadšenců zahájit v letošním roce novou tradici otevření studánky jako poděkování našim předkům a přírodě. Studováním různých písemných zdrojů a podkladů vznikl nápad vytvořit malou jarní slavnost, v níž vystupují **Vodopanenky, Královnička, chlapecká „četa“ (strážci studánky) a Klíčník**. Ty si mezi sebou volí děti, za pomoci učitelek a učitelů ze základní školy v Šanově, a zároveň se starají o ztvárnění celého programu.

Především zvolení Královničky a Klíčnicka by mělo být pro děti motivací po celý následující rok, do další volby: být Královničkou či Klíčnickem je již nyní v našich očích stejně významné, jako je, v lehké nadsázce, volba vlčnovského krále!

Pro letošní, jubilejní první ročník, byla určena Královničkou Nikol Fejfarová, jíž bude k ruce věrný Klíčnick Martin Zicha. V průvodu Vodopanenek a chlapců půjdou Zuzana Škarková, Sabina Křištofová, Sára Poláková, Terezie Macková, Matěj Navrátil a Patrik Urban. Všem přejeme hodně úspěchů po dobu jejich „kralování“, které neoficiálně znamená i to, že se zavazují k celoroční ochraně studánky. A již nyní jsme docela napnuti, kdo si zaslouží být v této družině v následujícím roce, v roce 2010.

Přírodní rezervace Karlov

Ač v bezprostřední blízkosti Božic, leží Přírodní rezervace Karlov, stejně jako Hraběcí studánka a Emin zámek, v katastru obce Šanova.

Přírodní rezervace Karlov je tvořena lesním porostem s typickým bylinným podrostem, na mírném svahu exponovaném k severu, s převahou **dubu letního** a **habru obecného**. Mezi nimi se vyskytují i další druhy listnatých dřevin, např. **jasan ztepilý**, **babyka obecná**, **javor mlec**, **bříza bělokorá** ... V horních částech svahu je četný výskyt **akátu bílého** s **bezem černým**. V keřovém podrostu se uplatňuje **brslen bradavičnatý**, **růže šípková**, **zimolez obecný**, **řešetlák počistivý** a vzácně také chráněný **dřín obecný**.

Okraje rybníků jsou hustě porostlé nejrůznější vegetací, hojný je především **orobinec úzkolistý**. Na březích rybníků dále roste **konvalinka vonná**, **dymnivka dutá** (popis viz dále), **jaterník podléška**, **vraní oko**, **rulík zlomocný**, **plicník lékařský**, **bledule jarní**, **blatouch bahenní**, **devětsil bílý**, **kokořík vonný**, **kosatec žlutý**, **kaprad' samec**, atd.

Začátkem léta zde vzácně vykvétá i **lilie zlatohlávek**. Chráněné druhy rostlin reprezentuje především bohatá populace **sněženek předjarních** a **sasaneck hajních** a **lesních**.

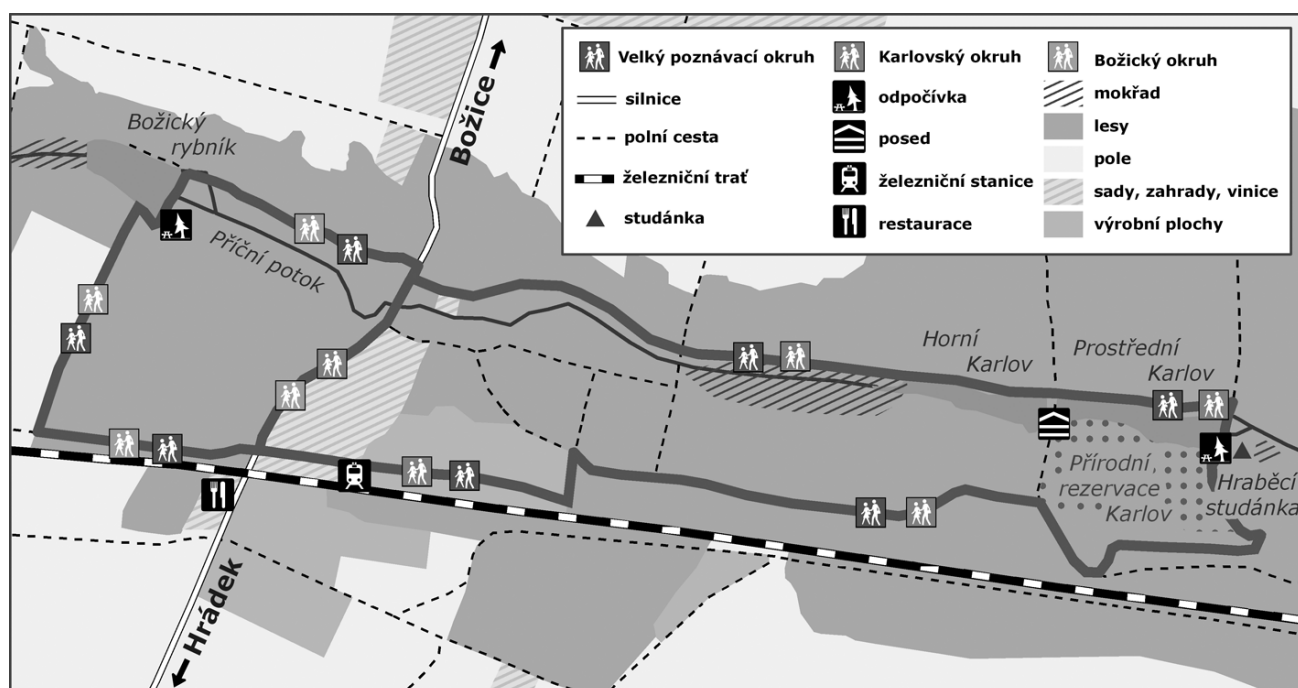
Mimo řadu známých jedlých hub je možno v lesním porostu najít i nejedlou, ale zato vzácnou a chráněnou houbu – **ohnivec šarlatový** (popis viz dále).

Přírodní rezervaci Karlov vede **Naučná stezka „Údolím lásky“**, kterou v roce 2008 uvedlo v život Zájmové sdružení obcí Hrušovansko, jehož členem je i obec Šanov. Detailní informace o značené trase jsou uvedeny ve stejnojmenném letáčku, který byl vydán u příležitosti oficiálního otevření naučné stezky.

Zajímavosti z místní fauny a flóry

Skokan ostronosý

Velký skokan s dlouhými zadními nohama, které, nataženy dopředu podél těla, dosahují patním kloubem až ke špičce čenichu. Skokan ostronosý je

dlouhý 5 - 7 cm (max. 8 cm), tj. o něco menší než skokan hnědý, od kterého se liší špičatě zakončeným čenichem, velkým a tvrdým patním hrbolem a zcela odlišným hlasem. Sameček je v době rozmnožování na hlavě, většinou i na celém těle více či méně **modře zbarven**. Podle toho lze v době rozmnožování tento druh dobře rozeznat, aniž bychom záby podrobněji studovali. Mimo dobu rozmnožování má tento skokan někdy uprostřed hřbetu světlejší pruh, který se výrazně liší od okolního, většinou jednobarevně hnědého, šedavého nebo žlutohnědého zbarvení. Po stranách hlavy je velká tmavá spánková skvrna, na hřbetě jsou výrazné podélné kožní lišty. Bubínek je dobře znatelný a v očích je vodorovná zornice. Boky jsou často skvrnitě nebo mramorované až po žlutavou tříselní oblast. Skvrny mohou být i na hřbetě. Břicho je pravidelně světlé, bez kresby. V době páření vydávají samci pomocí dvou vnitřních zvukových rezonátorů slabé zvuky připomínající bubláni dešťových kapek na vodu, nebo také štěkání psíků (zní jako "uap - ua - uap", nebo "uo- uo - uo"). Když skřehotá větší počet skokanů najednou, ozývá se nezaměnitelný chór, daleko slyšitelný přesto, že jednotlivé hlasy jsou velmi tiché. Pulci jsou hnědočerní se zlatitými skvrnkami.

Chrostík chlupatý

Chrostíků u nás žije kolem 300 druhů, patří mezi **blízké příbuzné motýlů**. Jejich velikost kolísá v rozpětí od několika mm do 60 mm, křídla mívají porostlá chloupky. Zdržují se kolem vod a létají pouze na kratší vzdálenost. Jejich aktivita je více noční než denní, vyvíjí se dokonalou proměnou (vajíčko - larva - kukla - chrostík). Larvy jsou všeobecně známé, stavějí si schránky z různého druhu materiálu (úločky listí, zrnka písku). Měli bychom také vědět, že larvy jsou indikátory čistější vody.

Chrostíci mají střechovitě uložená křídla porostlá chloupky, zbarvení je hnědé, žlutavé nebo dočerna. V dospělosti se živí rostlinnými šťávami. Dospělí chrostíci létají hlavně u vody navečer i v noci, ale toulky přes den nejsou výjimkou. Larvy žijí ve všech typech našich vod, jsou všežravé, jejich kukly se vyvíjí ve schránce vystavěné z kamínků, jiné druhy (například larva chrostíka velkého) si kolem těla budují schránku z úlomků rostlin.

Dymnivka dutá

Vyskytuje se na čerstvých, vlhkých, kyprých, humózních půdách. Roste v parcích, světlých lesích, luzích i zahradách. Doba květu: březen až

květen. **Jedovatá a zároveň léčivá jarní bylina**. Rostlina se používala v lidovém léčitelství. Dnes se hlízky uplatňují při výrobě léků, protože látky v nich obsažené působí na snížení krevního tlaku, na zpomalení peristaltiky střev a dokonce ovlivňují nervový systém. Lidová jména - smetaník, hužvor, holubí vole, husičky, pižmo, slepičky. Na jaře vytváří na některých místech krásné koberce květů. Není ohrožená.

Ohnivec šarlatový

Je to **nejedlá houba nápadná krásným zbarvením**. Tato houba má vskutku příznačné jméno, lepší příklad červeně šarlatové snad neexistuje. A aby byla barva ještě více zvýrazněná, vyskytuje se ohnivec v kombinaci se sněhem. Důvod je prostý. Tající sníh poskytuje značné množství vody, kterou ohnivec potřebuje ke své existenci. Dřevo, ze kterého vyrůstá, je doslova „nacucané“ vodou. Plodnice jsou široké 2 - 5 cm, většinou miskovitě, větší mohou být i talířovité. Svrchní strana je hladká v typicky šarlatové červené barvě. Spodní strana je v mládí bělavá, plstnatá, později narůžovělá. Třeň je nevelký, pevný, plstnatý až mírně chlupatý, bělavý, někdy není vyvinut vůbec. Dužnina je tenká a tuhá. Najdeme ho brzy zjara, často už od února do května na tlejících větvičkách listnáčů, zejména habrů, olší, akátů a lip. Často roste v mechu, zdánlivě ze země, ve které je však tlející dřevo.

Emin zámek a Alfons Mucha

V katastru obce Šanov se nalézá již výše zmiňovaný **Emin zámek**, letní sídlo rodu Khuen - Belassiů, kteří se mimo jiné zasloužili o objevení jednoho z nejvýznamnějších českých malířů, celosvětově uznávaného **Alfonse Muchy**: V roce 1878 si podal Alfons Mucha přihlášku na pražskou Akademii, nicméně byl pro nedostatek talentu odmítnut. Přivydělával si např. i malováním kulis pro různé moravské divadelní společnosti.

V roce 1879 se Mucha přestěhoval do Vídně, kde pokračoval ve své práci malíře kulis, nyní však v jedné z nejlepších tamních divadelních společností, firmě Kautsky-Brischi-Burghardt. Když v roce 1881 vyhořel Ringtheater, nejvýznamnější zákazník jeho zaměstnavatele, byl Mucha jako nejmladší zaměstnanec propuštěn. Rozhodl se tedy odejít do Mikulova, kde si přivydělával jako portrétista. Svým talentem zaujal hrušovanského hraběte Karla Khuena-

Belassiho, který ho najal, aby freskami vyzdobil jeho zámek v Hrušovanech.

„Předtucha, která otce vedla z Vídně nazdařbůh do Mikulova, se skutečně splnila. Hrabě Khuen, který si v lesích nedaleko Hrušovan postavil nový zámek, přišel na myšlenku dát si od mladého malíře, usazeného v Mikulově, vyzdobit freskami jídelnu. Otec, který touto technikou nikdy nepracoval, vyzpovídal místního malíře pokojů a pustil se do práce. Hlavně neztratit příležitost. Věřil, že osud, který mu ji poskytl, mu také dá unuknutí, jak postupovat.

Po dobu práce bydlel na zámku, měl příležitost studovat v jeho knihovně každý druh vědy a hlavně měl pravidelnou životosprávu. Poprvé po mnoha letech se dosyta najedl bez starosti o zítřek. Mimoto v něm život na zámku probudil zálibu v krásném bydlení. Až dosud znal pouze kostel, kdežto zámek Emmahof byl soukromým obydlím jednoho člověka, se vším, co v kostele fascinovalo jeho dětské oči.

Společenské sály byly v pseudorokokovém stylu a třpytily se křišťálovými lustry a zrcadly, sahajícími od země až ke stropu. Knihovna byla celá obložená tmavým dubem a všechny čtyři stěny byly zaplněny řadami knih v zlacených starodávných vazbách. Před velkým kamenným krbem stála měkká hluboká pohovka a křesla potažená tmavou kůží. V tlumeném světle stolní lampy a v záři plamenů zaujímali lovečtí psi vznešené polohy na medvědí kožešině a bílá angorská kočka bloudila jako přízrak mezi matně se lesknoucím dřevem těžkého nábytku. Po chodbách ověšených trofejemi a starodávnými zbraněmi se neslyšně pohybovali sluhové v modré livreji se zlatými knoflíky.

To všechno bylo nyní domovem chlapce, jehož universitou byla vykřičená Panenská ulička a šatlava okresního soudu. Nezískal zde pouze zálibu v aristokratickém bydlení, ale i školu společenského chování. Dveřmi Emmahofu vešel do zcela nového světa“.

(Jiří Mucha: Kankán se svatozáří)

Khuen-Belassi byl výsledkem Muchovy práce tak nadšen, že se rozhodl finančně ho podporovat na jeho studiích na Akademii v Mnichově, kde se Muchovi dostalo prvního formálního vzdělání.

Emin zámek však po druhé světové válce vyhořel a tím došlo ke zničení i prvního z významnějších děl Alfonse Muchy. Dnes je na záměcku umístěn Ústav sociální péče, tudíž je nepřístupný veřejnosti. Přímo kolem něj však vede nově budovaná cyklostezka, která nese jméno malíře – **Muchova cyklostezka**, jež umožní milovníkům cykloturistiky a turistiky vůbec poznat zajímavý,

ničím nerušený, téměř zapomenutý kout znojemské přírody – **Přírodní rezervaci Karlov**. Krajinu s několika rybníky, ze zajímavou faunou a flórou, která byla jistě inspirací i pro práce Alfonse Muchy. Trasa cyklostezky respektuje nejzajímavější místa v katastru obce Šanova a blízkého okolí, a to z pohledu historického, architektonického a ekologického.

Plánovaná trasa cyklostezky: Sportcentrum, dále Emin zámek, osada Karlov, archeologické naleziště u Karlova, rybníky na Příčném potoce, Hraběčina studánka, Naučná stezka „Údolím lásky“, Přírodní rezervace Karlov, Krokodýlí farma na Novém Karlově, místní část „Tanky“ s výhledem na Pálavu, bažantnice, Šanovský potok, rybník Rašelina, vojenské objekty tzv. bunkry, hrabětická Kalvárie, Sportcentrum Šanov.

Velká část cyklostezky je již v provozu, tu si mohli vyzkoušet účastníci dnešního cyklovýletu, který byl součástí doprovodného programu otvírání Hraběcí studánky.

Slovo na závěr

Vážení hosté,

jsem velice potěšen, že jste svou přítomností na této smysluplné akci, kterou Otvírání Hraběcí studánky bezesporu je, podpořili další směr naší činnosti, která vede k poznání a ochraně krásné přírody v nejbližším okolí naší obce. Doufám, že tento výlet do Přírodní rezervace Karlov ke Hraběcí studánce nám bude sloužit pro mnohé jako poznání ještě nepoznaného a zároveň jako odrazový kámen k investicím, které bychom chtěli v nejbližší době v této oblasti realizovat. Věřím, že až se zde po několikáté sejdeme, ne třeba v úplně stejném složení, budeme moci kladně hodnotit význam těchto nezapomenutelných chvil.

Chtěl bych tímto poděkovat všem zúčastněným za podporu této akce, naší základní škole za pomoc při organizaci a tvorbě programu a všem nadšencům a dobrovolníkům za tento báječný nápad a realizaci.

Petr Škarek, starosta

---

*Lesní noviny byly vydány u příležitosti 1. ročníku otevření Hraběcí studánky, dne 8. 5. 2009.
Text: Marie Maderová. Vydala Obec Šanov v nákladu 100 ks. Kontakt: tel.: 515 229 939, e-mail: obecsanov@volny.cz, www.sanov.cz.*